

УДК 792. 09

Надія Білик

**ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ ЕПОПЕЇ БОГДАНА ЛЕПКОГО “МАЗЕПА” ТА ЇЇ
ВТІЛЕННЯ У ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ОБЛАСНОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ ДРАМАТИЧНОМУ ТЕАТРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

У статті висвітлені питання, пов'язані з інсценізацією історичної епопеї Богдана Лепкого “Мазепа”. Розкрито особливості постановки трагедії “Мазепа. Сповідь перед людьми і часом” у Тернопільському академічному обласному українському драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка, розглянуто режисерські новації у сценічному втіленні прозового твору.

Ключові слова: “Мазепа”, драматург, театр, режисер, актор.

Надежда Билык

**ІНСЦЕНИЗАЦИЯ ИСТОРИЧЕСКОЙ ЭПОПЕИ БОГДАНА ЛЕПКОГО
“МАЗЕПА” И ЕЕ ВОПЛОЩЕНИЕ В ТЕРНОПОЛЬСКОМ АКАДЕМИЧЕСКОМ
ОБЛАСНОМ УКРАИНСКОМ ДРАМАТИЧЕСКОМ ТЕАТРЕ ИМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКО**

В статье освещены вопросы, связанные с инсценизацией исторической эпопеи Богдана Лепкого “Мазепа”. Раскрыты особенности постановки трагедии “Мазепа. Исповедь перед людьми и временем” в Тернопольском академическом областном украинском драматическом театре имени Т. Г. Шевченко, рассмотрены режиссерские новации в сценическом воплощении прозаического произведения.

Ключевые слова: “Мазепа”, драматург, театр, режиссер, актер.

Nadiia Bilyk

**STAGE VERSION OF THE BOHDAN LEPKY'S HISTORICAL EPIC “MAZEPA”
AND HER EMBODIMENT IN THE TERNOPIIL T. G. SHEVCHENKO ACADEMIC
REGIONAL UKRAINIAN DRAMATIC THEATER**

The article expresses the issue associated with the stage version of the Bohdan Lepky's historical epic “Mazepa”. The place of B. Lepky, as a writer, citizen, in the history of Ukrainian culture has been determined. The article touches upon his the historic epic “Mazepa”, which play the leading role in establishing the figure in the process of national revival. It has been illustrated that the creative work of the writer was a direct response to the national and liberation processes taking place in Ukraine at that time, it reflected the wide range of national feelings of the Ukrainian people.

Analysed the formation of Ukrainian theater of twentieth century is reflected through the prism of work of writer B. Lepky. A valuable document in this context is the memoirs of G. Luzhnytsky, dedicated to the production of the historical drama “Motrya” and “Baturyn” on the Ukrainian stage. Relations between playwright G. Luzhnytsky and writer B. Lepky are considered.

With the proclamation of Ukraine's independence, the dramatization of the works of B. Lepky entered the repertoire of many domestic theaters. Great merits in returning the legacy of the famous writer belong to writer B. Melnychuk. In 1990, he began work on the creation of a play on the epic B. Lepky “Mazepa”. In the article the work of Ukrainian drama through B. Melnychuk the prism of their work “Mazepa” mastering theatre and art groups in Ukraine. Analysed panoramic of their stage incarnations and relevant issues. Mentioned stage version of the historical epic “Mazepa” and her embodiment in the theaters of Drohobych, Dnipropetrovsk, Ternopil, Kopychyntsi.

In the article the features of raising of drama of B. Melnychuk “Mazepa. Confessions before people and times” on the stage Ternopil academic regional ukrainian dramatic theater the name of T. G. Shevchenko by O. Mosiychuk. A producer found the original way for a stage embodiment of

play. It is characterized his basic artistic achievements and innovative research in directing and acting. He created appearance of I. Mazepa, which became one of the best on the Ukrainian stage.

Authors of the play "Mazepa. Confessions before people and time" were able to successfully reflect the entire storyline of the novel B. Lepky. They showed events that have a symbolic significance in the historical epic. At the same time, the main characters of the performance are also deeply symbolic. Mazepa is an example of a state figure, Chuikevich – a devoted slave, Orlyk – Hetman's follower, Motrya – a Ukrainian woman-patriot, Maria-Magdalena – a symbol of Ukraine's mother, Lyubov Khvedorivna – an example of the domination of personal interests over the state. Thus, the ideological aspect of the work is revealed.

The musical design of the play by O. Mosiychuk is especially impressive. The director successfully used the talent of well-known bandura player D. Hubiak. The performance of the play by O. Mosiychuk not only demonstrated the director's innovations in the stage design of the prose work through the symbolism of words, images, subjects, genre scenes, but also showed great progress in the cultural and artistic life of Ternopil region as a whole.

Key words: "Mazepa", playwright, theater, producer, actor.

У листопаді 2017 року патріотична громадськість відзначила 145-ту річницю від дня народження Богдана Лепкого (1872–1941) – видатного українського письменника, перекладача, публіциста, вченого, просвітянина. У Тернополі з нагоди ювілею країнина було перевидано твори митця, проведено міжнародну наукову конференцію з лепкознавства, презентовано арт-бук "Богдан Лепкий – велет українського духу", відновлено постановку вистави "Мазепа" (за творами Б. Лепкого).

У Тернопільському академічному обласному українському драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка вистава "Мазепа. Сповідь перед людьми і часом" йшла вперше за п'ять останніх років. "Одному з авторів інсценізації творів Богдана Лепкого про славетного гетьмана Богданові Мельничуку коштувало чималих зусиль, щоб повернути виставу на сцену" [9, с. 10], а саме: переконати очільника театру знову ввести спектакль "Мазепа" до репертуару мистецького закладу. Символічно, що відновлений спектакль було показано 21 листопада 2017 р. – у День Гідності та Свободи.

Наукове осмислення інсценізації творів Богдана Лепкого потребує історико-культурологічної рецепції зразків театральних постановок ХХ–початку ХХІ століть. Висвітлення етапів усвідомлення значимості проблематики мистецької спадщини діяча в контексті формування національної ідентичності українського глядача, узагальнення внеску драматургів, режисерів й акторів у популяризацію ідей письменника-патріота є актуальною проблемою даного дослідження.

Уперше до теми інсценізації творів Б. Лепкого звернулися драматурги Гр. Лужницький [6] і Б. Мельничук [8]. Постановка вистави "Мазепа. Сповідь перед людьми і часом", яку О. Мосійчук здійснив у Тернополі (2010 р.), отримала схвальні рецензії відомих критиків В. Колінця [3] та В. Семеняк-Штангей [10]; віддзеркалення Курбасівських новацій у режисурі О. Мосійчука висвітлено в статті актора і педагога В. Хім'яка [11].

Мета статті – висвітлити діяльність українських драматургів над інсценізацією історичної епопеї Б. Лепкого "Мазепа", зокрема, розкрити особливості постановки п'єси Б. Мельничука за твором письменника, розглянути режисерські новації О. Мосійчука у втіленні вистави "Мазепа. Сповідь перед людьми і часом" на сцені Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка.

Насамперед варто зазначити, що історична епопея Богдана Лепкого "Мазепа" має першорядне значення для окреслення місця письменника в українському національному культурно-державному відродженні ХХ століття. Саме завдяки пенталогії ("Мотря" (I, II, 1926), "Не вбивай" (III, 1926), "Батурин" (IV, 1927), "Полтава" (V, VI, 1928-1929), "З-під Полтави до Бендер" (VII, 1955)) про гетьмана Івана Мазепу Б. Лепкий став одним з провідних ідеологів українства. У великому епічному полотні письменник змалював останні роки гетьманування І. Мазепи, його виступ з метою вибороти державну самостійність України від царської Росії і трагічну поразку в цій боротьбі. Богдан Лепкий показав Івана Мазепу як вождя української

нації та борця за її незалежність, тим самим зламавши прийнятий в офіційній російській монархічній історіографії стереотип гетьмана І. Мазепи – “зрадника”. Вустами І. Мазепи Б. Лепкий проголосив кредо українця-соборника: “Жити не для себе, а для України” [1, с. 89].

Зупинімося докладніше на інсценізації історичної епопеї Б. Лепкого “Мазепа”. Інсценізація – це переведення епічної форми літератури в драматичну. Трансформацію літературного джерела у п’єсу вперше здійснили у Львові сучасники письменника. Однак у джерелах нині натрапляємо на різні дати цієї події. Зокрема, у монографії В. Лева зазначено: “Прихильно прийняту українським і чужим суспільством тетралогію “Мазепа” використали Григор Лужницький і Лев Лісевич для опрацювання для сцени драм “Мотря” (5 дій) і “Батурина” (1936). Їх грали з успіхом на сценах драматичних театрів у Галичині” [4, с. 224]. А в статті з Вікіпедії, присвяченій особистості Л. Лісевича¹, названо 1933 рік, коли разом з Гр. Лужницьким² драматург “зробив інсценізацію історичної повісті Б. Лепкого під назвою “Мотря”. П’єса вийшла у Львові”. Там же йдеться про авторство Л. Лісевича щодо інсценізації наступної частини – “Батурина” – з історичної епопеї Б. Лепкого [7].

Розглянемо генезу інсценізації історичної епопеї Б. Лепкого “Мазепа” в ХХ столітті. Цінним документом у цьому контексті є спогади Григора Лужницького, пов’язані з постановкою історичних драм “Мотря” і “Батурина” на українській сцені. Стаття про творчі стосунки драматурга з автором епопеї “Мазепа” була опублікована в 1941 р. [6]. У спогадах Гр. Лужницький зазначив: “Ще перед інсценізацією “Мотрі” я звернувся листом до Б. Лепкого з проханням дозволу переробити на сцену деякі його повісті. Лепкий радо погодився”. Власне, чим було зумовлене прагнення драматурга до інсценізації творів письменника, йдеться в наступних рядках допису: “А втім, діалоги в повістях Лепкого настільки драматичні й настільки сценічні, що їх зовсім не треба було поправляти, ані в якій-небудь іншій формі подавати. Їх просто можна було живцем вмонтувати в яку-небудь сцену й тільки треба було давати нові, драматичні рамці” [6, с. 5]. За словами драматурга, “Богдан Лепкий знав вагу театру й просто пристрасно його любив”. Автор “Мазепи” щиро визнав перед сучасником: “І просто вам скажу: п’єс писати не буду, але дуже бажав би я бачити свої повісті на сцені. Вірю, що вони робили б своє діло, виконували б ту місію, з якою я ці повісті пишу. О, знаю, що сильніше й, хтозна, чи не краще говорить моя повість живими устами зі сцени, як читана. Тут, на сцені, все живе й ніхто не потребує додавати своєї уяви, щоб відтворити бажаний образ, як скажемо, при читанні” [6, с. 5].

Із листа акторки театру ім. Тобілевича О. Кривицької³ до письменника довідуємося, з яким ентузіазмом готувався їхній колектив до постановки “Мотрі”, “скільки пережив він радісно-зворушливих хвилин, коли по кожній виставі її безпосередній, до наївності щирий селянин дякував своєму театрові за побачення хоч на сцені свого гетьмана, своїх полковників, своїх, може на час приспаних, але завжди живих мрій” [5, с. 70].

Саме прем’єра “Мотрі” “заохотила” Б. Лепкого до інсценізації наступних частин епопеї “Мазепа”. При підготовці до постановки “Батурина” у Львові митець давав поради, звертав увагу на окремі моменти, які найбільше “надавалися б на сцену” [6, с. 5]. Однак на пропозицію драматурга Гр. Лужницького написати п’єсу Б. Лепкий відповів: “В повісті я вільний, у мене широкі обрії, я не стиснений ні кількометровою сценою, ні обмеженими рухами, ні трьома стінами. В повісті помагають мені й небо, й запах квітів, і рідна земля. А на сцені я чужий. Бачите, я дуже люблю сцену, на мене п’єси роблять чимале вражіння, але... зі салі. І ще скажу, я просто подивляю драматургів, що маючи до диспозиції простір, сценічні дошки, електричне світло і людські пристрасі, роблять такі чудеса” [6, с. 5].

¹ Лісевич Лев (справжн. Лесь Лісовий; 1894–1962) – український театральний і громадський діяч, актор, балетмейстер, драматург, журналіст, педагог, вояк легіону Українських січових стрільців.

² Лужницький Григор (1903–1990) – український учений, поет, драматург, театрознавець, журналіст.

³ Кривицька Леся (Олександра) (1899–1983) – українська актриса, громадська діячка; працювала в мандрівних українських трупах Галичини: драматичному театрі ім. І. Франка, театрах ім. Тобілевича, “Заграва”, ім. І. Котляревського та ін.; від 1940 р. – актриса Львівського українського театру ім. Лесі Українки, 1944–1973 рр. – Львівського українського драматичного театру ім. М. Заньковецької.

Після проголошення незалежності України інсценізації за творами Б. Лепкого увійшли в репертуар кількох вітчизняних театрів. Великі заслуги у поверненні спадщини відомого письменника належать тернопільському письменникові, журналістові, редакторові Богданові Мельничуку. В 1990 році він розпочав роботу над створенням п'єси за епопеєю Б. Лепкого "Мазепа". Складність роботи драматурга полягала у тому, що сім книг прозаїка про гетьмана І. Мазепу, виданих у 1926–1929, 1955 роках, охоплювали понад дві тисячі чотириста сторінок тексту, тоді як п'єса повинна мати 70–60 сторінок чи й менше. Вихід у складній ситуації, за спогадами Б. Мельничука, вказали "вищі" сили: "Раптом ніби хтось підказує: мама Івана Мазепи була ігуменею Києво-Печерського монастиря у Києві. Коли на українські землі прийшов зі своїм військом російський імператор Петро І, він вигнав її звідти на Поділ. Отже, мама – ігуменя, а Мазепу піддали анафемі. Нехай гетьман своїй неньці, а відтак і глядачам у театрі розкаже правду. Вималювався жанр – сповідь Мазепи перед матір'ю, перед часом, перед Україною, її народом. Я уже знав, чого хочу і як писати. Потім було кілька місяців напруженої роботи, коли я не помічав майже нікого й нічого. Наче переселився на триста літ назад, в епоху, коли теж вирішувалася доля України. І таки написав п'єсу "Мазепа, гетьман український" [8, с. 364–365].

Богдан Мельничук сподівався, що його драму поставлять у Тернополі, на сцені драмтеатру, однак тодішній очільник цього мистецького закладу П. Ластівка вважав, що "Гамлет" У. Шекспіра буде глядачам цікавішим. А в цей час режисер Львівського академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької Федір Стригун розпочав постановку трилогії з окремих вистав "Мотря", "Не вбивай", "Батурич", інсценізацію яких за твором Б. Лепкого здійснив заслужений артист України Богдан Антків.

Те, що український глядач радо вітатиме патріотичні твори, засвідчило і прагнення режисера-постановника Ярослава Бабія до оновлення репертуару у Львівському (нині академічному) обласному музично-драматичному театрі ім. Юрія Дрогобича в м. Дрогобич. Саме там у квітні 1991 року відбулася прем'єра вистави "Мазепа. Сповідь перед людьми і часом" (за п'єсою Б. Мельничука), головні ролі у якій майстерно зіграли: гетьмана Мазепу – А. Цибульський, Мотрю – А. Шкондіна (тоді заслужені, а нині народні артисти України). Прем'єра "Мазепи" у Дрогобичі відбулася раніше, ніж у Львові, тому саме "дрогобичанам належить першість у сценічному втіленні творів Богдана Лепкого в сучасній Україні" [8, с. 367]. У 1994 році за п'єсою Б. Мельничука було поставлено виставу і в Дніпропетровському українському музично-драматичному театрі ім. Т. Шевченка (режисер – заслужений діяч мистецтв України Володимир Божко); ця постановка "Мазепи" отримала Міжнародну премію ім. П. Орлика (1995 р.).

Із нагоди 125-ліття від дня народження Б. Лепкого прем'єра вистави за п'єсою Б. Мельничука відбулась і на Тернопільщині. 17 грудня 1997 року на суд глядача виставу в місті Копичинцях Гусятинського району презентували актори Копичинецького народного театру ім. Б. Лепкого; згодом аматори зіграли її і в Тернополі. Співавтором сценічного варіанта став керівник колективу, режисер, заслужений діяч мистецтв України Орест Савка.

Уже не міг залишатись осторонь лепківської тематики і Тернопільський академічний обласний український драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка, на сцені якого режисер, народний артист України Олег Мосійчук поставив трагедію "Мазепа. Сповідь перед людьми і часом". Прем'єра вистави відбулась 12 та 19 грудня 2010 р. за підтримки тодішнього голови Тернопільської обласної ради Олексія Кайди, який посприяв виділенню значної суми на постановку, зокрема сто тисяч гривень було витрачено на пошиття костюмів і виготовлення декорацій.

У виставі був задіяний практично увесь творчий склад театру, а також студенти четвертого курсу акторського відділення Інституту мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Головного героя вистави Івана Мазепу зіграв народний артист України В. Хім'як, Марію-Магдалину – заслужені артистки України М. Гонга і В. Савчук, Мотрю – С. Прокопова і А. Кулішевська, Чуйкевича – Є. Лацік, Кочубея – заслужений артист України Б. Стецько, Старого козака – заслужений артист України Д. Губ'як, Блазня – народний артист України В. Ячмінський, Любов Хведорівну – народна артистка України Л. Давидко, Петра І – О. Папуша, Меншикова – М. Бажанов, Орлика –

А. Малінович (нині усі троє – вже заслужені артисти України), Войнаровського – О. Черненко, Білого і Чорного ангелів – О. Складан і Ю. Яблонська та ін.

Заслугою режисера О. Мосійчука в постановці вистави за твором Б. Лепкого стало те, що він зумів не тільки відобразити в театральній постановці проблематику історичного роману, а й емоційно та образно збагатити його, загострити ідейно-філософське звучання твору. Свідчення цьому – схвальні відгуки в тернопільській пресі [3; 10]. Так, на думку В. Колінця, автори нового сценічного варіанта п'єси Б. Мельничук і О. Мосійчук зуміли донести до глядача “сутність геніально дослідженої в творах Б. Лепкого доби Мазепи й провести її паралелі з нашими днями” [3, с. 105]. Журналістка В. Семеняк наголосила: “Під час перегляду відбувається глибоке “занурення” у давні історичні пласти-події, після чого починаєш відчувати себе духовно багатшим і, якщо хочете, мудрішим. Бо десь на інтуїтивному рівні бачиш себе причетним до всього, що було колись, що є зараз і що буде в майбутньому. Ідентифікуєш себе українцем” [10].

Автори п'єси “Мазепа. Сповідь перед людьми і часом”, на відміну від сучасників Б. Лепкого, зуміли вдало відобразити основні аспекти всієї сюжетної лінії роману. Вони інсценізували події, що мають символічне значення в історичній епопеї. Водночас головні персонажі вистави теж є глибоко символічними. Виконавці ролей І. Мазепи, Мотрі, Марії-Магдалини, І. Чуйкевича, П. Орлика, Старого козака, родини Кочубеїв та інші майстерно розкрили перед глядачем складний і суперечливий світ героїв. Образи персонажів – не просто історичні постаті, а взірці певної поведінки (Мазепа – приклад державного діяча, Чуйкевич – відданого підлеглого, Орлик – послідовника гетьмана, Мотря – української жінки-патріотки, Марія-Магдалина – символ матері-України, Любов Хведорівна – взірець домінування особистих інтересів над державними). Тим самим розкрито ідеологічне спрямування лепківського твору.

Дмитро Губ'як слушно зауважив: “Персонаж Старого козака з бандурою у цій виставі – це образ-символ, це душа українського народу, його совість, його пісня, яку неможливо вбити, бо вона завжди воскресає і піднімає нас із колін. У сцені, що описує битву за Батурин, режисер вистави показує, як царські солдати “вішають за ребро гаком” старого козака з бандурою і своїми списами неначе розпинають Україну. Отже, у виставі “Мазепа” режисер використовує глибокий символізм бандури, її нерозривний зв'язок з історією та культурою українського народу” [2, с. 154–155].

Символічного значення у виставі набуває жанрова сцена з вертепом: біблійна драма накладена на життя Івана Мазепи, в образі якого вбачається тотожність з Ісусом Христом. Далі історичний вертеп починає діяти на сцені, де прообразом царя Іуди виступає Петро І. Символічно звучать зі сцени й слова одного з персонажів: “Христос рожденний, спаси всіх нас!” Тоді, “немов з-під землі, з'являється Блазень. У його правиці – височезна жердина колядника, на верхівці якої – пучок дрібненьких дзвоників, переплетених різнобарвними стрічками. Блазень-дзвін проходить крізь дійство на сцені, ніби крізь стіну Часу, що мимоволі виринає між минулим та теперішнім [...] Їхній дзвін чути нам, сучасникам. І він, повірте, особливий: спонукає до глибинного та розважливого розвою думки й наміру в осягненні свого призначення на землі. А саме: попри всі негаразди, залишатися Людиною з великої літери” [10].

Цілком зрозуміло, що центральним у виставі постає образ Івана Мазепи, який розкрито через монологи героя. Його розмови на самоті з власною совістю свідчать про постійну боротьбу, що триває у внутрішньому світі гетьмана (з одного боку, Мазепу ваблять влада й слава, з іншого – булава потрібна для визволення України). Це протистояння підсилюють Білий і Чорний ангели, які вперше з'являються на сцені, коли царський уряд оголосив анафему гетьманові. Вони відділяються з протилежних порталів сцени і пливуть у танці перед глядачем. Ці образи – “не що інше, як роздвоєна свідомість гетьмана лине над нами, ніби хоче спитати царя Петра, за що прокльони. Це образ світу, що виривається зсередини головного героя” [11, с. 109].

На думку В. Хім'яка, “події минулого режисер не реставрує, не показує у формах реального життя, а відтворює так, як вони могли б виникнути, миттєво спалахнувши в свідомості героя, висвітливши головне, суттєве. Ці події зринають не в хронологічній

послідовності, а з'являються за своїми внутрішніми законами трагедії” [11, с. 113]. Для розкриття ідейного змісту вистави важливою є сцена взаємопокаяння Мазепи і Кочубея, в якій перший пояснює неможливість порятунку товариша, а другий говорить про внутрішню зміну й усвідомлення державницьких інтересів. Саме Кочубей перед смертю закликає Мазепу “не йти під протекторат Москви”.

Варто відзначити образ Мотрі, яка для І. Мазепи була не лише коханою, а й символічним втіленням краси рідної землі. Кульмінаційного напруження набувають їхні стосунки, коли гетьман розкриває Мотрі свої наміри щодо утвердження вільної української держави. Щоб не завадити їх реалізації, Мотря погоджується на шлюб із закоханим у неї Іваном Чуйкевичем. У історичному творі Б. Лепкого Мотрю змальовано як послідовницю державницької ідеї гетьмана, такою вона зображена і на сцені. В епізоді, коли Мотрю допитує князь Меншиков, перед глядачем постає не тільки горда жінка, а й втілення незламного українського духу. “І цей трагедійний акорд образу Мотрі – несподіваний режисерський акцент у виставі” [11, с. 115].

Поєднання музичних елементів поряд із пластикою на сцені спонукає глядачів домислити важливі моменти сюжету чи сприйняття художнього образу, осмислити символіку слів. Особливо вражає музичне оформлення вистави (О. Мосійчук), на фоні якого відбувається сповнене драматизму знищення москалями Батурина, що є кульмінацією в композиції п'єси. Режисер вдало використав талант бандуриста, заслуженого артиста України Д. Губ'яка, який спеціально для прем'єри вистави використав автентичну бандуру початку ХХ ст. із колекції бандуриста, заслуженого діяча мистецтв України В. Горбатюка. “Використовуючи цей інструмент, було записано два оригінальні музичні фрагменти, які звучать у сцені битви за Батурин та битви під Полтавою” [2, с. 154].

Завершується вистава сповіддю гетьмана перед матір'ю-Україною. Він проголошує: “Я чесний перед вами, мамо, перед людом своїм чесний, Господи, Ісусе Христе, Ти чуєш?.. Лише добра бажав народу нашому. Добра і волі. Волі!” Ця сцена неймовірно зворушує всіх глядачів у залі.

Значимість інсценізації епопеї Б. Лепкого полягає в тому, що Б. Мельничук і О. Мосійчук продовжили у часі полеміку Івана Мазепи з Петром І. Це спроба побачити існування мазепинства в українській історії ХХ–початку ХХІ століття. Тому фінал п'єси не є песимістичним: на сцені розгойдується німий дзвін, він б'є на сполох. Оригінальне завершення вистави – заперечення безповоротності історичної катастрофи, якою була битва під Полтавою, наголошення на тому, що поразки стають найкращими уроками.

Варто погодитись із твердженням В. Хім'яка: “Якщо говорити про досягнення, а, може, і відкриття в нашій драматургії останніх років, то треба наважитися назвати виставу “Мазепа”, а в ній образ великого гетьмана. Персонажі пізнавальні, чимось схожі на нього, на сценах українських театрів були, але на такому широкому ідейному полі, з такою епічною енергією і прозорливістю оцінок та висновків, героя, подібного до Івана Мазепи за останні два десятиліття, наскільки мені відомо, ще не було” [11, с. 116].

Авторська концепція О. Мосійчука – проникливе й сміливе режисерське трактування української класики. Тому закономірно, що серед лауреатів Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких за 2011 рік було відзначено народного артиста України, головного режисера Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка Олега Мосійчука за постановку вистави “Мазепа” (за творами Б. Лепкого). Ця нагорода стала свідченням визнання вагомого внеску митця в історію української культури. Того ж 2011 року спектакль відзначений регіональною премією “Галицька Мельпомена” (м. Львів), а в 2012-му – 2-ю премією ІV Всеукраїнського фестивалю сценічних першопрочитань “Коломийські представлення”.

Таким чином, інсценізація історичної епопеї Б. Лепкого “Мазепа”, яку здійснив Б. Мельничук, нині заслужений діяч мистецтв України, лауреат міжнародних і всеукраїнських літературних премій, має важливе значення у формуванні національної ідентичності українського глядача в ХХІ столітті. Постановка, яку О. Мосійчук здійснив на сцені Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, не тільки засвідчила режисерські новації у сценічному втіленні прозового

твору через символіку слів, образів, жанрових сцен, а й показала великий поступ у культурно-мистецькому житті Тернопільщини загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик Н. Культурологічна спадщина Богдана Лепкого: монографія / Надія Білик. – Тернопіль : Богдан, 2013. – 184 с.
2. Губ'як Д. Сучасне кобзарство Тернопільщини: соціокультурний аспект / Д. Губ'як // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ, 2014. – Вип. 28–29. – С. 151–156.
3. Колінець В. Тернопільський “Мазепа” переміг! / В. Колінець // Літературний Тернопіль. – 2012. – № 1. – С. 104–107.
4. Лев В. Богдан Лепкий. Життя і творчість / В. Лев. – Нью Йорк, 1976. – 329 с.
5. Листи до Богдана Лепкого / [упор. Р. Смик]. – Чикаго, 1995. – 78 с.
6. Лужницький Гр. Богдан Лепкий і театр: жмуток спогадів з приводу вистави історичної драми “Батурин” в Українському театрі м. Львова / Гр. Лужницький // Львівські вісті. – 1941. – Ч. 26. – С. 5.
7. Луць Лісевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>
8. Мельничук Б. Деякі аспекти сценічної інтерпретації творчості Богдана Лепкого в сучасній Україні / Б. Мельничук // Проблеми інтерпретації творчої спадщини Богдана Лепкого. – Тернопіль, 2007. – С. 364–376.
9. Садовська Г. Повернення “Мазепа” / Г. Садовська // Вільне життя. – 2017. – 29 листопада. – С. 10.
10. Семеняк-Штангей В. “Про шану треба думати не на час, а на віки” / В. Семеняк-Штангей // Слово Просвіти. – 2011. – 12 травня. – Ч. 19.
11. Хім'як В. Віддзеркалення Курбасівських новацій у режисурі Олега Мосійчука “Мазепа”-2010 / В. Хім'як // Літературний Тернопіль. – 2013. – № 4. – С. 106–118.

REFERENCES

1. Bilyk, N. (2013), *Kulturolohichna spadshchyna Bohdana Lepkoho: monohrafiia* [Bohdan Lepky's cultural heritage: monograph], Ternopil, Bohdan. (in Ukrainian).
2. Hubyak, D. (2014), The modern kobzard of Ternopil region: the socio-cultural aspect, *Visnyk Prykarpatskoho universytetu, Mystetstvoznnavstvo* [Journal of Precarpathian University. Art Studies], Ivano-Frankivsk, vol. 28–29, pp. 151–156. (in Ukrainian).
3. Kolinets, V. (2012), Ternopil “Mazepa” won! *Literaturnyi Ternopil* [Literary Ternopil], no 1 (50), pp. 104–107. (in Ukrainian).
4. Lev, V. (1936), *Bohdan Lepkyi. Zhyttia i tvorchist* [Bohdan Lepky. Life and creativity], New York. (in Ukrainian).
5. Smyk, R. (1955), *Lysty do Bohdana Lepkoho* [Letters to Bohdan Lepky], Chikago. (in Ukrainian).
6. Luzhnytskyi, Hr. (1941), Bohdan Lepky and theater: a bunch of memories about the performance of the historical drama “Baturyn” in the Ukrainian theater of Lviv, *Lvivski visti* [Lviv News], part 26, p. 5. (in Ukrainian).
7. Luts Lisevych, *Wikipedia*, available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
8. Melnychuk, B. (2007), Some aspects of the stage interpretation of Bohdan Lepky's creativity in modern Ukraine, *Problemy interpretatsii tvorchoi spadshchyny Bohdana Lepkoho* [Problems of Interpretation of Bohdan Lepky's Creative Heritage], Ternopil, pp. 364–376. (in Ukrainian).
9. Sadovska, H. (2017), Return of “Mazepa”, *Vilne zhyttia* [Free Life], November 29, p. 10. (in Ukrainian).
10. Semeniak-Shtanhei, V. (2011), “About honor it is necessary to think not for an hour, but for centuries”, *Slovo Prosvity* [Word of Prosvita], May 12. (in Ukrainian).
11. Khimiak, V. (2013), Reflection of Kurbas innovations in the direction of Oleg Mosiichuk “Mazepa”-2010, *Literaturnyi Ternopil* [Literary Ternopil], no 4, pp. 106–118. (in Ukrainian).